

1714: les raons de la resistència*

Joaquim Albareda
(Universitat Pompeu Fabra)

La Guerra de Successió a la corona hispànica va ser una guerra internacional que va durar entre 1702 i 1715. De fet, el factor internacional és el que va marcar, tothora, el ritme dels esdeveniments. Una guerra, com tantes altres al llarg de la història, motivada per un accident dinàstic, per la manca de descendència de Carles II d'Habsburg que finalment optà per Felip d'Anjou com a successor a la corona hispànica. Les potències europees van veure en aquell context l'avenç fer-se amb el pastís d'un imperi hispànic en declivi, especialment per intervenir en el comerç amb Amèrica. Amb aquest objectiu de fons es van enfrontar dues dinasties, la de Borbó, que volia posar el seu rei a Espanya, creant, com en deien a l'època els detractors, una *monarquia universal*, denunciada, entre altres, per W. G. Leibniz. A l'altre bàndol, l'Arxiduc Carles d'Àustria era el continuador de la Casa d'Àustria, amb el suport de l'Imperi i de les potències marítimes, les Províncies Unides i Anglaterra, ambdues interessades en el comerç americà i en la defensa del protestantisme davant dels *papistes*.

Però dins la monarquia hispànica es va desencadenar, també, una guerra civil entre els territoris de la Corona de Castella i els de la Corona d'Aragó. A Castella no tenien dubtes que el millor rei per Espanya seria un francès, perquè es refiaven que endreçaria la malmesa monarquia. Lluís XIV apareixia als seus ulls com un gran rei, amb un exèrcit potent, que havia portat a terme una política mercantilista d'expansió econòmica. Per tant, per als grups dirigents castellans (tot i que també hi va haver austriacistes molt destacats com el Almirante de Castilla o Juan Amor de Soria) la monarquia francesa era el model,

*Aquest treball s'emmarca en els projectes *La política exterior de Felipe V y su repercusión en España (1713-1740)*, MINECO, HAR2014-52645-P, i *Grup d'Estudi de les institucions i de les cultures polítiques (segles XVI-XXI)*, GRC 2014 SGR1369, AGAUR. Generalitat de Catalunya.

la solució per una Espanya decadent a fi de garantir la unitat territorial de la monarquia, amenaçada pel tractat de repartiment de l'any 1700, signat per França i Anglaterra.

Els territoris de la Corona d'Aragó, en canvi, van tenir una altra actitud. Abans, però, convé recordar que a l'Espanya de 1700 hi havia una monarquia composta, formada per dos blocs territorials sota un mateix rei, però amb un sistema juridicopolític diferent. De tal manera que el rei no podia intervenir en les decisions polítiques de la Corona d'Aragó, sense el consentiment de les Corts dels respectius territoris. No debades Baruch Spinoza va considerar modèlic el sistema polític de la Corona d'Aragó on deia que els seus habitants gaudien d'una llibertat prou àmplia.

És a dir que, si a Castella el rei governava mitjançant pragmàtica sanció no podia fer el mateix a Catalunya perquè les lleis eren aprovades en Corts. Si a Castella hi havia una mentalitat política molt jeràrquica, basada en una obediència al rei quasi de caràcter teològic i un sistema de representació política molt limitat, podem definir la cultura política catalana de «republicanisme monàrquic», fonamentada en les Constitucions que ordenaven la societat. No es negava, en cap cas, el paper del rei. De fet, en aquella època es considerava que la monarquia era el millor sistema polític. Però, a diferència de Castella, a Catalunya, «un Principat sense príncep», en paraules de l'historiador John Elliott, el rei era reconegut en la mesura que respectés les lleis, el compliment de les quals havia de ser vigilat per la Diputació del General. El jurista austriacista Francesc Solanes va exposar millor que ningú l'arrelament del constitucionalisme en afirmar que «no es el Príncipe el que debe estar por encima de las leyes, sino las leyes por encima del Príncipe». Una frase que difícilment podia haver estat escrita a Castella, segons l'historiador José M. Iñurrategui. En resum: a Catalunya el poder del rei topava amb importants limitacions tal com el virrei Velasco va lamentar.

Aquesta realitat és decisiva per entendre l'aposta que van fer Catalunya i la Corona d'Aragó a la guerra de Successió. Aquells territoris, després d'haver seguit camins diferents des del segle XV, es van retrobar el 1705 al bàndol austriacista per defensar el seu sistema constitucional davant la possible alteració de les regles del joc polític que podia comportar el canvi dinàstic. És clar que hi havia més raons,

encara, com la de la simpatia pels aliats, enfront de França, sobretot en el terreny econòmic.

Però centrem-nos en Catalunya. Tal com va dir Ferran Soldevila l'aposta catalana de 1705 era, d'entrada, la guanyadora, al costat de les potències marítimes, els països més desenvolupats econòmicament, amb la millor flota naval, i amb règims parlamentaris. Ningú, en aquell moment, podia preveure l'abandonament dels britànics.

Per entendre que els catalans donessin, majoritàriament, suport als aliats i al rei que defensaven, Carles III, cal parar atenció, abans, a la represa econòmica a la segona meitat del segle XVII que va permetre que el 1700 ja hi hagués una economia especialitzada. Un canvi que duia aparellat l'ascens de nous grups socials, dinàmics i emprenedors (ho va demostrar James Amelang) que, gràcies a la permeabilitat social, van ascendir als renglons baixos de la noblesa, els ciutadans honrats i cavallers, i es van enlairar a la primera línia de la política mercès aprofitant el sistema representatiu que les Constitucions emparaven.

Cada cop més les comarques es dedicaven bàsicament a aquells productes que els eren favorables en termes econòmics (vinya, tèxtil, cereals) cosa que obligava a comerciar. D'aquesta manera s'anava estructurant un mercat intern, controlat des de Barcelona. La burgesia mercantil barcelonina era la que distribuïa la feina a tot el territori i després comercialitzava els productes, com ha explicat Albert Garcia Espuche. Però també era important el comerç cap a l'exterior, sobretot amb les Províncies Unides i Anglaterra d'aiguarent i vi, amb Amèrica i amb la resta d'Espanya. Aquests vincles amb comerciants anglesos i holandesos són essencials per entendre com es va forjar el Pacte de Gènova (juny 1705). Així doncs, totes les simpaties apunten cap a l'Atlàntic Nord, tant en termes econòmics com polítics perquè Holanda i Anglaterra tenien sistemes parlamentaris, model cap a on apuntava el constitucionalisme català. Per tant, què hi anaven a guanyar els catalans amb els Borbons?

No oblidem, d'altra banda, que hi havia a Catalunya un profund sentiment antifrancès des de la Guerra dels Nou Anys (1689-1697). El mal record de la Guerra dels Segadors, l'annexió dels comtats del Rosselló i la Cerdanya el 1659 i l'entrada massiva de productes francesos, a partir d'aleshores, alimentaven la francofòbia. El 1700 el cònsol francès, Laurent Soleil, explicava en una carta que cada vegada que

sortia al carrer portava una corrua de gent al darrere, tapada amb capes, que l'insultaven dient-li «gavatxo», «porc» i que a sobre feien «oing, oing, oing». Aquest home, ben integrat en els negocis catalans, preveia que les coses anirien mal dades i, efectivament, el 1705 hi va haver episodis de persecució dels francesos a Barcelona, a València i a Alacant.

Tanmateix el 1701 Felip V, ben aconsellat pel seu avi Lluís XIX, reuní les Corts, les quals es van cloure amb resultats molt positius. El primer d'ells, que les lleis eren posades al dia després que no hi hagués hagut reunió conclosa de Corts en un segle. Es van aprovar mesures de control dels oficials reials, disposicions de caràcter econòmic i es va crear el Tribunal de Contrafaccions, un tribunal de garanties davant l'actuació dels ministres públics, reials i senyorials, inèdit a Europa, com han explicat Eva Serra i Josep Capdeferro, en la mesura que s'apropava a uns judicis de constitucionalitat. La bona impressió que van deixar aquelles Corts semblava anunciar l'acceptació per part dels catalans del nou rei francès.

Què va succeir, doncs, entre 1702 i 1705, l'any de l'alçament austriacista a Catalunya? Hi ha quatre factors decisius que van fer que els catalans trenquessin el jurament de fidelitat a Felip V per abraçar la causa de Carles III l'Arxiduc. El primer, la prohibició de comerciar amb els aliats, dictada per Felip V el 1702, que atemptava contra els fonaments del comerç català que acabem de descriure. El segon, que a partir de 1703 els virreis van incomplir reiteradament les Constitucions, raó per la qual la Conferència dels Comuns (un organisme assessor format per representants de la Diputació del Consell de Cent i del Braç militar, veritable director de la política catalana entre 1697 i 1714 segons Eduard Martí) va haver de desenvolupar una intensa activitat per tal que es complissin les lleis de la terra. El tercer, lligat a l'anterior, la repressió que va anar pujant de to, especialment en temps del virrei Velasco, entre 1704 i 1705, fins a tal punt que, com diu Francesc de Castellví, aquest va contribuir més que ningú a la consolidació de l'austriacisme. A tall d'exemple, Narcís Feliu de la Penya i Ramon de Vilana Perlas, dos dels seus dirigents, eren a la presó quan Carles III va entrar a Barcelona i Pau Ignasi de Dalmases es trobava pres a Madrid on viatjà, enviat pel Consell de Cent, per demanar la llibertat d'uns detinguts. El quart, el constitueix l'indispensable su-

port dels aliats, mitjançant el pacte de Gènova del juny de 1705, que va fer esvaïr els dubtes i els temors de molts catalans davant l'aposta per l'austriacisme.

Aquests serien els elements que ens ajudarien a entendre l'opció majoritària de l'austriacisme que va disposar d'un partit. En efecte, podem parlar d'un partit ben organitzat, que tenia una base sòlida en els comerciants. La burgesia dels negocis, ben representada per Narcís Feliu de la Penya defensava el desenvolupament del comerç i de la indústria autòctona, enfront dels productes francesos. De fet, la majoria dels comerciants, llevat d'alguns, va jugar decididament la carta de l'Arxiduc. La petita noblesa, perquè la gran era absentista, també va ser austriacista. Especialment perquè el nou Braç militar, format per ciutadans honrats (burgesos que havien accedit al rengle més baix de la noblesa), va ser molt combatiu en la defensa de les Constitucions, el qual va jugar un paper molt actiu en les institucions i en la Conferència dels Comuns, junt amb el Consell de Cent, enfront de la moderada Diputació del General. Els eclesiàstics, per la seva banda, van tenir un paper de primer ordre com a agents divulgadors i mobilitzadors. A més d'escriure pamflets i cançons donaven aixopluc a la conspiració en els convents i les esglésies, on es feien reunions. A tall d'exemple podem recordar que la reunió entre vigatans i anglesos per preparar el pacte de Gènova es va fer a la capella de Sant Sebastià de Vic. I, finalment, els «vigatans» van tenir un protagonisme decisiu a l'hora d'alçar les comarques fins a encerclar Barcelona la tardor de 1705, moment que la flota aliada va poder desembarcar. Eren propietaris de la comarca de Vic, com Mas de Roda, Bac de Roda, Moragues, els Puig de Perafita, amb molt de prestigi perquè durant la Guerra dels Nou Anys havien defensat el territori contra els francesos els quals, any rere any, entraven a Catalunya sense que fossin aturats pels exèrcits de la monarquia.

El país els va seguir? Inicialment, sí, amb dubtes creixents a mesura que passaven els anys i la guerra era cada cop més feixuga, amb abusos per part dels dos exèrcits que lluitaven en el territori català. D'altra banda, l'actitud dels municipis va ser canviant durant la guerra per tal de defensar els interessos del comú. És a dir, que no van mantenir una actitud inamovible. És cert que alguns, a primera hora, van donar obediència als Borbons com Berga, Centelles, Cervera, Man-

lleu o Tagamanent. Però sovint responia al fet que hi havia un grup filipista que controlava el municipi i que forçà la situació. Acabada la guerra, l'anomenada de filipista d'algunes poblacions es deu sobretot als memorials que els seus consistoris van adreçar a Felip V exaltant la seva fidelitat per reclamar importants privilegis que el rei els concedí (exempcions d'allotjaments de soldats, fires, mercats...).

Certament, la guerra va ser poc favorable als austriacistes en el front hispànic un cop passada l'eufòria de 1705-1706 amb el domini de Catalunya, València, Aragó, les Illes i la conquesta de Madrid el 1706. Aquell any culminà la represa del constitucionalisme, mitjançant lleis noves que responien a demandes econòmiques i socials, que perfeccionaven els mecanismes de limitació del poder reial i de preservació del compliment de la llei i que responien a l'objectiu de frenar la corrupció seguint el camí emprès en les Corts de 1701. En efecte, en les Corts de 1705-1706 es van establir mecanismes per impedir l'entrada de productes francesos i a favor del comerç lliure per exportar productes, també a favor de la manufactura del país, promovent la vinguda d'artesans estrangers perquè introduïssin tècniques noves. Per tant, era un plantejament que combinava comerç lliure amb proteccionisme. D'altra banda, es van extreure les mesures per evitar que es repetissin els abusos comesos per Felip V entre 1701 i 1705, alhora que es milloraven les mesures garantistes (com el secret de la correspondència o que els consellers no poguessin ser detinguts) i que es perfeccionà el Tribunal de Contrafaccions.

El resultat d'aquelles Corts va situar les institucions catalanes en un lloc remarcable en el parlamentarisme europeu. L'historiador Michael Graves a l'hora de fer balanç sobre els parlaments en els segles XVII i XVIII utilitza indicadors com la concessió del donatiu al rei després d'aprovar les lleis, l'existència de mecanismes per arranjar els greuges pendents de negociació i de mecanismes de legislació a les Corts. Doncs bé, les Corts catalanes reunien tots aquests ingredients amb unes atribucions molt semblants a les del Parlament escocès, si bé inferior a l'anglès perquè la Revolució Gloriosa havia situat el Parlament per sobre del rei. Cal afegir, d'altra banda, l'existència d'un òrgan executiu sòlid i amb arrelament en el territori com era la Diputació del General de Catalunya.

Tanmateix a partir de 1706 es produí la contraofensiva borbònica. Va quedar clar, des del primer moment, que els castellans no volien saber res de Carles III l'Arxiduc. El rei, que va entrar dos cops Madrid, el 1706 i el 1710, bé prou que se'n donà. El triomf filipista d'Almansa, el 1707, va ser decisiu per a les aspiracions borbòniques. A partir d'aquell moment es donà la paradoxa que mentre els aliats guanyaven batalles en el front europeu, a Espanya els filipistes no paraven d'avançar. Els aliats estaven pèssimament coordinats, els seus interessos eren contraposats, Carles III disposava de pocs recursos i, a més a més, els borbònics controlaven els territoris que facilitaven el proveïment per a les tropes.

La derrota d'Almansa va significar una ruptura a Espanya en termes polítics, perquè tot seguit Felip V eliminà els Furs d'Aragó i de València i, per tant, la monarquia composta heretada dels Àustries, cosa que anava en contra del testament de Carles II que Felip V havia jurat. Fou una decisió orientada des de París, executada pel ministre Jean-Michel Amelot, amb l'ajuda de Melchor de Macanaz, aprofitant l'avinentesa de la conquesta per fer taula rasa d'uns ordenaments constitucionals que limitaven massa el poder del rei, sobretot en l'àmbit fiscal. En aquell moment Felip V es mostrà com un veritable rei absolut.

D'aleshores ençà els catalans sabien perfectament què succeiria si perdien la guerra. Per tant, la defensa de les Constitucions catalanes va passar a primer pla. Però els principals problemes van venir de l'escenari internacional. El primer, el 1711, quan Carles III l'Arxiduc, va marxar a Viena per esdevenir emperador, tot i que deixà la seva dona, l'emperadriu Elisabet Cristina a Barcelona, la qual va ser una bona governant, com ha explicat Virginia León. Els britànics es van afanyar a expressar la seva oposició a una monarquia universal austríaca. No era res més que un pretext perquè ja feia un any, des de finals de 1710, que el govern dels *tories* estava negociant secretament amb França, a esquena dels aliats, per obtenir concessions a canvi de sortir de la guerra: Menorca, Gibraltar, comerç amb Amèrica, l'*asiento de negros*...

En segon lloc, les negociacions de pau a Utrecht van conduir al final del conflicte internacional el 1713. La reunió d'Utrecht va ser una mena de representació en la qual es va escenificar allò que ja havien pactat els britànics i els francesos dos anys abans (com ha explicat

Lucien Bély), en la qual no van ser admesos els plenipotenciaris espanyols, perquè Lluís XIV va negociar en nom d'Espanya. Tampoc hi van poder assistir els ambaixadors catalans, però sí que van ser rebuts per la reina Anna d'Anglaterra i per l'emperador Carles VI. Per tranquil·litzar la mala consciència dels anglesos, l'article XIII del tractat entre Gran Bretanya i Espanya del 13 de juliol de 1713, signat a Utrecht, afirmava que es concedirien als catalans «no solo la admistía deseada juntamente con la plena posesión de todos sus bienes y honras, sino que les da y concede también todos aquellos privilegios que poseen y gozan, y en adelante pueden poseer y gozar los habitantes de las dos Castillas, que de todos los pueblos de España son los más amados del rey católico», cosa que significava, ras i curt, l'eliminació de les llibertats catalanes. El comte de la Corzana, representant de l'emperador, denuncià l'abandó britànic dels catalans a canvi «del opio del Perú y Potosí que habían adormecido el ministerio inglés» i l'imprès *Crisol de fidelidad* afirmà que aquelles llibertats concedides no eren altra cosa que un «fantasma». L'ambaixador a Londres Pau Ignasi de Dalmases va escriure a la reina Anna que els privilegis de Castella «que parece se conceden por equivalente estimación de los que gozaba Cataluña, es cierto que fueron grandes en otros siglos, pero es notorio al mundo que hoy día, y de tiempos atrás, no son más que una aparente sombra; y el concurso de sus naturales en Cortes, una fingida representación, sin voz para la queja ni el voto en las deliberaciones que no sean niveladas a lo que les impone la fuerza y la opresión en que les ha constituido la injuria de los tiempos, testigos los presentes y funestos días».

Tot seguit van abandonar Catalunya l'emperadriu i els soldats imperials. De fet, els austriacistes només controlaven de forma segura Barcelona, Cardona i Mallorca. A partir del moment que la Junta de Braços decidí resistir, el juliol de 1713, sobretot per la pressió dels representats de les ciutats, la situació dels resistents catalans va ser sempre de clara inferioritat numèrica davant dels dos exèrcits borbònics, especialment amb l'arribada de l'exèrcit del duc de Berwick. Aleshores, els borbònics van disposar d'uns 90.000 soldats mentre que els efectius catalans es reduïen a 5.500 soldats de la Coronela a Barcelona, a més d'uns pocs milers d'homes que, en el moment de màxima mobilització no va superar els 10.000, entre sometents, voluntaris i

miquelets escampats per Catalunya enfrontant-se als borbònics. Certament, costa descobrir l'exèrcit amb majúscula que intueix Francesc Xavier Hernández i, encara menys, una suposada revolució militar en aquells anys de tanta penúria i improvisació forçosa.

Ara bé, per què, doncs, els catalans van resistir sols durant més de tretze mesos? Per entendre les raons de la resistència de Catalunya hem de tornar a recordar l'especialització econòmica de Catalunya que havia creat unes bases de prosperitat i havia donat lloc a importants canvis socials. Havia consolidat una burgesia, uns ciutadans honrats, els quals havien passat a primera fila de la política. D'altra banda les institucions catalanes havien acollit aquests sectors que donaven veu a l'home comú —a les Corts, els representants de les ciutats; i als municipis, els representants dels gremis—, cosa que era un fet força inèdit a Europa, gràcies a unes estructures socials i polítiques permeables. Lluitaven per defensar aquell sistema polític amb el qual se sentien identificats, representat per les Constitucions, i per garantir la pròpia subsistència enfront dels borbònics.

La defensa de les Constitucions suscitava una solidaritat interclassista, una idea fonamental que cal tenir present per entendre l'episodi de la resistència heroica de 1713-1714. Evidentment que a les Corts es debatien interessos de grups socials diferents, contraposats, de la noblesa que defensava els seus privilegis enfront dels sectors populars, per exemple. O també entre ciutats, com Barcelona i Mataró. O entre nobles i burgesos. Però, per sobre d'això, hi havia consens en la defensa del marc constitucional perquè defensava el conjunt dels catalans de les arbitrarietats del poder absolut. Alguns dels impresos publicats aleshores, en el *moment republicà*, ho argumenten perfectament. Així, el *Despertador de Catalunya*, explica que les Constitucions de Catalunya emparaven beneficis socials que no només beneficiaven els nobles sinó també al poble, perquè frenaven la voluntat arbitrària del rei, limitaven els impostos, impediend que el rei es pogués endur els homes a la guerra i garantien la justícia. Un altre imprès, *Crisol de fidelidad*, proclamava que les Constitucions «son los espíritus vitales del principado; sine ellos quedará cadáver... en ellos está fundada la libertad de Cataluña». A *Lealtad catalana*, les paraules que més cops s'hi esmenten són les de pàtria i llibertats. Pàtria apareix dotada d'una notable càrrega política, estretament lligada a les lleis pròpies i lliber-

tats col·lectives que calia defensar a tota costa. Sosté que «Sólo las resoluciones que se toman en cortes de un reino o provincias, son las que se atribuyen a la nación... la nación que solo se representa en sus Brazos Unidos. Toda la nación catalana, junta en los Brazos resolvió el defenderse por el rey en cuyo dominio estaba». Si bé no hi falten retrets als «ultrajados castellanos», esclavitzats i sotmesos a l'estil de govern francès, als quals acusa de voler arrossegar la Corona d'Aragó a l'esclavitud, proclama que volen «rescatar la honra y la libertad de España».

D'altra banda el model parlamentari cap el qual avençava el constitucionalisme català queda ben reflectit en les paraules que l'ambaixador Pau Ignasi de Dalmases va poder adreçar a la reina Anna d'Anglaterra el juny de 1713. Li va dir: «En consideració que aquest país, Anglaterra, tan lliure i amant de les llibertats, ha de protegir un altre país, que, per les seves prerrogatives es pot dir lliure [Catalunya], el qual sol·licita la seva protecció, li demanem que ens faci costat per defensar les nostres llibertats». És a dir, posava en el mateix pla el règim parlamentari britànic i el català. No és que fossin equivalents, perquè la Revolució anglesa de 1688 va dotar d'atribucions màximes al Parlament anglès, a diferència del català, però el que ens interessa remarcar és quin era el referent polític per als resistents. Com també queden reflectides les aspiracions republicanes de darrera hora. Així l'ambaixador Felip de Ferran i de Sacirera, que va ser rebut pel nou rei Jordi I a La Haia el 18 de setembre de 1714, sense que encara conegués la notícia de la caiguda de Barcelona, va proposar que els territoris de la Corona d'Aragó quedessin sota una arxiduchessa d'Àustria, i que en cas que no fos possible almenys Catalunya i les Illes Balears, s'erigissin en república sota la protecció dels aliats. En assabentar-se de la proposta Dalmases, amic de Ferran, el va escriure per dir-li que era preferible el model republicà atès «lo gasto casi insuportable per a Barcelona i Catalunya de mantener la casa i govern tot a nostres costes» i perquè «les repúblicas amen i volen o deuen voler i amar sos semblants».

Sigui com sigui, no s'entén la resistència de Barcelona fins l'11 de setembre, si no es tenen en compte les esperances que els resistents van mantenir fins al darrer moment en la intervenció dels britànics, esperonats pels missatges de suport des de Viena, moltes vegades am-

bigus, del secretari d'Estat de l'emperador Carles VI, el català Ramon de Vilana Perlas. Tampoc podem obviar una altra circumstància cabdal per entendre l'actitud maximalista dels resistents: el seu convenciment que, en realitat, no hi havia el més mínim marge de negociació amb Felip V, tal com demostrava la repressió ferotge que va emprendre a partir de 1707 a València, a Aragó, a Lleida i a les poblacions que va incendiar: Manresa, Vilassar, Teià, Viladrau, Balsareny, Torelló, Prats de Lluçanès, Oristà, Sant Feliu Sasserra, Sallent..., fet que provocà una reacció violenta de revenja a Oristà i Balsareny amb 700 i 500 soldats borbònics degollats, respectivament.

Una cosa i l'altra, sumades, a la composició majoritàriament popular de les forces socials de la ciutat, defensada per la Coronela, després de la fugida de bona part de la gent benestant i a la radicalització que se'n derivà, en un ambient de penúria extrema i de fanatisme religiós que confiava en un miracle final, conformen la lògica de la resistència difícilment comprensible si l'aïllem d'aquests paràmetres.

La imatge que ens proporciona Francesc de Castellví de l'últim instant de la resistència contra els borbònics és colpidora i reflecteix perfectament la composició interclassista de la defensa de les llibertats catalanes. Al costat de Rafael Casanova i Antonio Villarroel hi trobem nobles com el comte de Plasència, el marquès de Vilana, Josep Galceran de Pinós, el cavaller Francesc de Castellví, el gran comerciant Sebastià Dalmau, el cap dels vigatans, Jaume Puig de Perafita (que hi va morir), junt amb les companyies de la Coronela dels mercers i botiguers de teles, dels escudellers, dels revenedors, dels fadrins sastres, dels taverners, dels blanquers, dels gerrers; l'advocat Manuel Flix, exconseller en cap, que va ser partidari de la rendició però que, com Villarroel, va seguir lluitant, alguns soldats regulars com el general Basset, molts valencians, aragonesos i alguns castellans, a més de voluntaris i miquelets.

I acabo. Voldria remarcar que aquesta interpretació sobre el sentit de la resistència de 1714 no està plantejada a partir d'una suposada lectura en clau nacionalista, ni s'explica perquè els catalans fóssim millors que els pobles veïns sinó fruit, d'una banda, d'una cultura política que evolucionà al llarg dels segles en un sentit clarament constitucionalista i, de l'altra, gràcies a les transformacions econòmiques i a les possibilitats d'ascensió social que van comportar, fruit d'unes

estructures prou flexibles i, en tot cas, menys rígides que les que predominaven a les terres castellanès.

Els historiadors, com Roberto Fernández, que no admeten com un fet real aquesta evolució política que va culminar amb les Corts de 1701 i de 1705, i que sostenen que es tracta d'una especulació virtual, d'una mitificació, al capdavant no fan altra cosa que negar el model diferent de Catalunya que, certament, anava a contracorrent a l'Europa continental on l'absolutisme s'imposava. Tanmateix, allò tangible són els resultats legislatius d'aquelles Corts que, segons Felip V, «han dejado a los catalanes más repúblicos que el parlamento abusivo de ingleses». No poden entendre aquesta realitat que la documentació reflecteix perfectament, historiadors com Guillermo Pérez Sarrión, David García Hernán, Juan Francisco Fuentes o Antonio Morales perquè tot ho mesuren en paràmetres castellans, en termes exclusivament de grups dirigents oligàrquics, i perquè, senzillament, no necessiten saber que les coses eren diferents a Catalunya. Perquè, al capdavant, creuen que Espanya era una nació amb una sola història. La dels vencedors, per descomptat.

Sense cap mena de dubte, la liquidació de l'Estat català i de la representació política va constituir un profund retrocés. No es tractava de democràcia, ho sabem prou bé, sinó d'un sistema representatiu que donava veu als estaments cosa que l'absolutisme triomfant va negar rotundament. I que tenia en els consells municipals la seva màxima expressió amb la presència d'artistes i menestrals. Sense oblidar la presència en les Corts del Braç reial. En aquest punt no s'hi val a fer demagògia dient que a Castella també hi havia un sistema equivalent: ni a les Cortes ni a la Comisión de millones, ni als ajuntaments, amb caràcter marcadament oligàrquic, amb regidors que havien comprat el càrrec. És cert que hi havia una altra mena de representació però sense que tingués, de lluny, el contingut de la que es va desenvolupar a Catalunya, la qual deixava prou espai a l'*homo comú* perquè el filipista marquès de Gironella aconsellés a Felip V que havia d'aprofitar la conquesta «(para) poner todos sus dominios bajo una misma ley, y exaltar la autoridad de la verdadera nobleza, cercenando la demasiada de la plebe que había en Cataluña».

Darrerament hem sentit veus (Valentí Puig, Francesc de Carreras i altres articulistes i historiadors enlluernats per l'anomenat *despotis-*

me il·lustrat espanyol) que exalten la modernitat del règim imposat per Felip V perquè va fer neteja d'unes institucions suposadament feudals que frenaven el creixement econòmic. L'argument el va sostenir Jaume Vicens Vives el 1952, en ple apogeu del mite de la modernitat de l'absolutisme. Però obliden selectivament que, al cap de dos anys, a *Notícia de Catalunya*, ell mateix va escriure, d'acord amb la important revisió que va emprendre sobre l'absolutisme europeu: «Tot anà aigua avall el 1714. I així els catalans conegueren l'Estat modern en les circumstàncies menys falagueres. Imposat per la conquesta, organitzat per mantenir-la, sense cap mena de contacte amb la tradició del país ni amb la realitat d'aquell moment». I en relació amb la major modernitat política del parlamentarisme, només cal recordar l'opinió dels il·lustrats francesos al respecte o, sense anar tan lluny, l'opinió estesa dels historiadors de l'economia actuals que estableix un vincle estret entre parlamentarisme i desenvolupament econòmic mitjançant institucions inclusives (Daron Acemoglu i James A. Robinson).

Si ens cenyim a la qüestió política ¿quina mena de modernitat significava la pèrdua de la representació que va ser substituïda pel nomenament directe dels càrrecs o la seva venda en el cas dels regidors? I l'absolutisme i la militarització que afectava, fins i tot, el càrrec civil de corregidor? O la imposició d'una contribució abusiva sense l'aprovació de les Corts, el cadastre, que els governants no van ser capaços d'aplicar a Castella)? I, finalment, una corrupció municipal institucionalitzada sota l'emparedament dels militars —com va succeir a Lleida en temps Mateo de Cron, investigat pel Consell d'Estat i culpable de «mala administración, embrollos y usurpaciones», però sense que rebés cap càstig perquè era militar i perquè el capità general marquès de la Mina, també investigat, el protegí. La clivella política entre poder i societat, sense participació política i sense mecanismes de control per frenar la corrupció, va donar lloc a una onada de protestes arreu de Catalunya, entre 1740 i 1770, en les quals es va evocar reiteradament el millor sistema polític municipal i de la Diputació que van ser abolits el 1714.

Com si el temps no hagués passat, durant la revolta de 1773, contra la lleva militar de les quintes, la mobilització més important dirigida pels gremis, la qual va desafiar obertament l'autoritat militar, va ser creada una Diputació en representació dels col·legis i gremis de

Barcelona. Les autoritats borbòniques, atemorides, van qualificar-la com «un cuerpo republicano incompatible con la soberanía para establecer en Barcelona una democracia contraria a las leyes y a la constitución establecida por Felipe V en la nueva planta de 1716». Al seu torn el Consell de Castella dictaminà solemnement que atemptava contra «la constitución política de la Monarquía» (la Nova Planta) partint del preclar (i gens il·lustrat) supòsit que als vassalls «sólo incumbía la gloria de obedecer».

Aquesta era, en definitiva, la clau de la qüestió i que ens trasllada a una conclusió de calaix: l'absolutisme, imposat per «justo derecho de conquista», va constituir, sens dubte, una anomalia històrica per a Catalunya.